

3. Сайко М. М. Відділення імператорського аліментарного фонду в італійському регіоні «Умбрія» у кінці I – середині III ст. (за даними епіграфічних джерел) / М. Н. Сайко // Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем сучасних наук: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 19-20 жовтня 2018 року). Одеса: ПО «Причорноморський центр дослідження проблем суспільства», 2018. – С. 29-34.
4. Сайко М. Н. Кредитная деятельность благотворительных фондов в Римской империи в эпоху принципата (I–II вв. н. э.) / М. Н. Сайко // Вестник Новосибирского государственного университета. Серия : История, филология. – 2014. – Том 13. – Вып. 8 : История. – С. 28–35.
5. Сайко М. М. Окружне управління імператорського аліментарного фонду в Апулії, Калабрії, Луканії і Бруттії у кінці I – середині III ст. (за даними епіграфічних джерел) / М. Н. Сайко // Сучасна наука: проблеми і перспективи (частина II): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 6-7 жовтня 2018 року. – К. : МЦНД, 2018. – С. 46-48.
6. Duncan-Jones R. The Purpose and Organisation of the Alimenta / R. Duncan-Jones // PBSR. – Vol. 32. – 1964. – P. 123–146.
7. McCann G. I. Private philanthropy and the alimenta programs in imperial Rome / G. I. McCann. – Washington, 2012. – 81 p.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ИЛН – Избранные латинские надписи по социально-экономической истории Ранней Римской империи. АЕ. – *Annee Epigraphique*. CIL. – *Corpus Inscriptionum Latinarum*. ILS – *Inscriptiones Latinae selectae* (Dessau). ILSAC – *Inscriptionum latinarum selectarum*. *Amplissima collection* (Orelli). PBSR. – *Papers of the British School at Rome*.

Сеницький В. В.

зберігач фондів II-ї категорії

Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів

«Тюрма на Лонцького»

м. Львів, Україна

ВИКОРИСТАННЯ НАЗВИ «ГАЙДАМАКИ»

В КРИПТОНИМАХ УНС ТА УПА

В даному дослідженні звертається увага на назву «Гайдамаки» в криптонімах (закодованих назвах) формувань Української народної

самооборони (УНС) та Української повстанської армії (УПА). Гайдамацький рух, який виник в Україні у XVIII столітті, був явищем, що виник в результаті специфічних соціальних, релігійних та національних реалій того часу. Всі учасники цього руху називалися відповідно гайдамаками. Зародившись на Правобережжі України цей рух поширився на Галичину, Лівобережну та Слобідську Україну [7, с. 20–21]. Проіснувавши майже ціле століття цей рух залишив у історії України відчутний слід. Гайдамаки були оспівані в численних думах і піснях. Тарас Шевченко присвятив гайдамакам історико-героїчну поему «Гайдамаки», вірші «Холодний Яр» та «Швачка», твори «Невольник» і «Великий льох». Немає сумніву, що у міжвоєнний період на території Західної України, яка була під польською окупацією українці читали історію, вірші, твори, поеми про гайдамаків і захоплювались ними. Безперечно, що багато серед цих читачів було і членів організації українських націоналістів (ОУН).

Вперше назву «Гайдамаки» була використана в УНС (територія Галичини) у криптонімі вишкільного куреня, що до жовтня 1943 р. носив назву «Тигри». Курінь «Гайдамаки» очолював Степан Фрасуляк-«Хмель», курінь складався із двох сотень (відділів) – «Сіроманці» та «Трембіта» і розташовувався в Калуській окрузі Станіславської області ОУН [10, с. 218]. Командирами сотень були Андрій Тучапєць-«Верх» та «Чорнобровий» [15, с. 6; 3, арк. 249–250].

Крім вишколу, який проводився в курені «Гайдамаки», сотні куреня також брали участь у боях з німецькими окупантами. 25–27 вересня 1943 р. сотня «Трембіта» відбила німецький напад і завдала значних втрат німецьким окупантам [4, арк. 94].

Після того, як сотні «Трембіта» і «Сіроманці» були відправлені у Львівську і Тернопільську області для підсилення там місцевих відділів УНС, в курені відбувся другий набір курсантів для вишколу. Цього разу курінь складався із трьох сотень. Сотні очолювали Артем Шпачинський-«Панас», Володимир Верещинський-«Ясьмін» та «Чмелик». 10 грудня 1943 р. німці зробили на курінь облогу, але повстанцям вдалося вийти із оточення в останній момент. В двадцятих числах грудня 1943 р. після завершення вишколу, повстанці отримали завдання теренових інструкторів і курінь був розчленований. Ті повстанці, що не здали екзаменів були відправлені до сотні «Чмелика» [16, с. 50].

Із переформуванням УНС в УПА-Захід (5 грудня 1943 р.) [5, арк. 94], на території воєнної округи (ВО) 4 «Говерля» в грудні 1943 р. діяла сотня «Чмелика», вона з часом отримала назву «Гайдамаки». Перебувала вона на теренах Калуської округи ОУН. Ця сотня складалася із повстанців, що проходили вишкіл у курені УНС «Гайдамаки»,

мабуть, саме через це сотня і отримала цю назву. Новим командиром сотні став Володимир Верещинський-«Ясьмін». Спочатку дана сотня охороняла старшинську школу «Олені». Старшинська школа розташовувалася біля гори Магура і складалася із трьох сотень («Чмелика», «Коника» і «Грома»). В перших двох сотнях проводився старшинський вишкіл а в третій підстаршинський [16, с. 50–51, 54]. Пізніше «Гайдамаки» почали входити в курінь «Промінь», який складався із трьох сотень («Журавлі», «Заграва» і «Гайдамаки»), куренем командував Іван Кобилиць-«Козак» [9, с. 15].

В жовтні 1944 р. відділ «Гайдамаки» був переведений у ВО 3 «Лисоня» (Тернопільська область). На території Тернопільщини сотня провела ряд боїв проти більшовицьких окупантів: 1 березня 1945 р. засідка на більшовиків, які їхали до с. Зеленів Березанського району; 17 березня 1945 р. бій з більшовиками в с. Бокові Підгаєцького району; 20 червня 1945 р. бій з більшовиками в с. Новосілки Підгаєцького району та ін. У 1946 р. сотня «Гайдамаки», як і більшість відділів ВО 3 «Лисоня» була розформована [13, с. 68, 248, 277].

На території ВО 4 «Говерля» в жовтні 1944 р. створюється курінь, який діяв на Коломийщині, він отримав назву «Гайдамаки», очолював його Дмитро Гах-«Скуба». В курінь входять сотні: «ім. Богуна» (командир Юліан Матвій-«Недобитий»), «ім. Гонти» (командир «Манів») та «Сурма» (командир Юрій Долішняк-«Білий») [1, с. 13, 39, 42]. 2 серпня 1945 р. в курені «Гайдамаки» була проведена реорганізація. До куреня почали входити такі сотні: 1-ша сотня «Сурма» (командир Костянтин Приймак-«Підгірський»), 2-га сотня «ім. Колодзінського» (командир Михайло Москалюк-«Спартан»), 3-тя сотня «Дністер» (командир Степан Чуйко-«Орлик») [6, арк. 139; 1, с. 44, 49, 55]. 27 вересня 1945 р. Дмитро Гах-«Скуба» загинув у бою з більшовиками, новим командиром куреня був призначений Іван Скляновський-Гордієнко-«Чорногора» [1, с. 54, 63]. Впродовж всього свого існування курінь постійно вів бої проти більшовицьких окупантів. Орієнтовно в 1947 р. курінь «Гайдамаки» був розформований.

У серпні 1944 р. на території ВО 2 «Буг» (Львівська область) організовується і діє курінь «Гайдамаки», командир Василь Левочко-«Юрченко». Курінь складався із трьох сотень: «Гайдамаки І» (командир Іван Крупа-«Роман»), «Гайдамаки ІІ» (командир «Брила») та Юнацька сотня (командир «Гайворон») [12, с. 213, 594, 629, 631]. Через зраду Василя Левочко-«Юрченка» курінь проіснував недовго і у вересні 1944 р. був розбитий більшовиками. Після розкриття Василя Левочко-«Юрченка», як агента НКВС, він втікає до більшовиків. В НКВС він отримує нове завдання і керує групою із 40 чоловік, діє на території Сокальщини. Зрадник був ліквідований українськими

повстанцями в кінці літа 1945 р. в с. Русинь [12, с. 535–536; 14, с. 42–43].

В 1944 р. було сформовано сотню «Чорні Гайдамаки» під командуванням «Карпенка», сотня належала до УПА-Південь [8, с. 250]. Військове формування з аналогічною назвою було в Армії Української Народної Республіки (УНР). Курінь «Чорних Гайдамаків» в Армії УНР належав до Гайдамацького коша Слобідської України. Командував куренем сотник Никифор Блаватний [2, с. 11]. Мабуть творці цієї сотні УПА, чули про існування підрозділу із такою назвою в Армії УНР і вирішили взяти собі цю назву, відому ще з часів Перших національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.).

На початку 1945 р. сотню «Чорні Гайдамаки» передали з УПА-Південь в загін «Дорош», з'єднання груп (ЗГ) 44 УПА-Північ. Командував загоном «Дорош» Никон Семенюк-«Стальний». На кінець 1944 р. загін «Дорош» складався із відділів: «ім. Тятиви» (командир Іван Гричан-«Пашенко»), «ім. Коробки» (командир «Моряк») та «ім. Буйного» (командир «Велес») [11, с. 35, 916, 908].

Відділ «Чорні Гайдамаки» прибув на територію ЗГ 44 УПА-Північ в січні 1945 р., складався він із 87 чоловік. Впродовж свого перебування в загоні «Дорош» сотня «Чорні Гайдамаки» провела ціли низку боїв проти більшовицьких окупантів: з 9 по 26 січня 1945 р. відділ звів 5 боїв з ворогами, в тому числі було проведено вдалу операцію на районний центр Городницю (Житомирська область); 3 лютого 1945 р. сотня провела бій з залізничним НКВС (16 чоловік) на хуторі Мурашинець с. Чудель Клесівського району, ворог втратив 13 чоловік убитими; 6 лютого 1945 р. «Чорні Гайдамаки» разом із відділом «ім. Тятиви» провели бій з більшовиками (150 чоловік) в с. Бронне Березнівського району, ворог втратив 10 вбитих і 8 поранених; 20 лютого 1945 р. відділ провів бій з більшовиками на хуторі Біле Рокитнівського району та ін. [11, с. 887–888].

25 березня 1945 р. загін НКВС раптово напав на сотню «Чорні Гайдамаки» і почет командира Петра Гудзоватого-«Василя» біля с. Вири, район Клесів. При відділі «Чорних Гайдамаків» був також командир «Хмара» з почетом, як представник штабу ЗГ 44 і командир «Стецько», як політвиховник при відділі «Чорні Гайдамаки». Втрати повстанців становили 23 вбитих (в тому числі «Хмара» та «Стецько») і 5 поранених.

Під час слідства щодо даної події, було встановлено, що напад підготувала агентура, яка знаходилася у сотні «Чорних Гайдамаків». Напад був направлений на Петра Гудзоватого-«Василя» його почет та членів проводу, які були при ньому. Дана операція НКВС провалилася. Під удар потрапила сотня «Чорні Гайдамаки», а Петро Гудзоватий-

«Василь» встиг відступити уникнувши загибелі. В кінці березня 1945 р. відділ «Чорні Гайдамаки» через великі втрати у боях з енкаведистами був розформований [11, с. 888, 921].

Отже, підсумовуючи викладене можна стверджувати, що назва «Гайдамаки» використовувалася в криптонімах УНС та УПА в період боротьби, як проти німецького так і проти більшовицького окупантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусак М. Командири відділів 21-го (Коломийського) тактичного відтинку УПА «Гуцульщина»: Історико-біографічне дослідження. Коломия: Вік, 2005. 80 с.
2. Видибайло П. По дорозі до кращого // Літопис Червоної Калини. Львів, 1932. Ч. 6. С. 11.
3. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). Ф. 5. Спр. 67418. Т. 1. 289 арк.
4. ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 61. 249 арк.
5. ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 62. 289 арк.
6. ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 68. 423 арк.
7. Енциклопедія історії України. Том 2: Г–Д. / редкол. В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2003. 688 с.
8. Ковальчук І. Акція УПА 12 січня 1945 року в районному центрі Городниця Житомирської області (історіографічний та джерельний аспекти) // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2016. Вип. 21. С. 243–255.
9. Лесів С., Ганцюк П. Курінь УПА «Промінь»: історія формування та бойовий шлях відділів / Історичний клуб «Магура», Історико-меморіальний музей Степана Бандери філія Обласного музею визвольної боротьби. Калуш; Івано-Франківськ, 2016. 288 с.
10. Літопис Української Повстанської Армії. Т. 12. Третя подільська воєнна округа УПА «Лисоня». Документи і матеріали / відп. ред. Є. Штендера. Торонто: Видавництво «Літопис УПА», 1989. 352 с.
11. Літопис УПА. Нова серія. Т. 8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля 1944–1946. Документи і матеріали / упор.: О. Вовк, С. Кокін. Київ; Торонто, 2006. 1448 с.
12. Літопис УПА. Нова серія. Т. 12. Воєнна округа УПА «Буг». 1943–1952. Документи і матеріали / упор.: В. Мороз, О. Вовк. Київ; Торонто, 2009. 800 с.
13. Літопис УПА. Нова серія. Т. 20. Воєнна округа УПА «Лисоня». 1943–1952. Документи і матеріали / упор. С. Волянук. Київ; Торонто, 2012. 848 с.
14. Літопис УПА. Бібліотека. Т. 4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини та Любачівщини / ред.:

- П. Й. Потічний, В. В'ятрович. Торонто; Львів: Видавництво «Літопис УПА», 2003. 447 с.
15. Мороз В. Перший командир «Сіроманців» // Шлях перемоги. 7 березня 2012 р. 10 (3011). С. 6.
16. Ремесло повстанця. Збірник праць підполковника УПА Степана Фрасуляка-«Хмеля» / ред. і упоряд. Р. Забілий. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2007. 424 с.

Ткачук Т. А.

аспірант кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

РОЛЬ США У ТАЄМНИХ БРИТАНСЬКО-НІМЕЦЬКИХ ПЕРЕГОВОРАХ 1939 Р.

Від завершення Другої світової війни – найтрагічнішої і наймасштабнішої з усіх збройних конфліктів – минуло уже понад 75 років, однак ще й досі ця сторінка всесвітньої історії не втрачає своєї актуальності. Сьогодні історики все більше звертають увагу на події 1938 – 1939 років у зв'язку з дещо подібною геополітичною ситуацією навколо нового агресора – Російської Федерації, дипломатія якої дуже нагадує політику нацистської Німеччини у Європі напередодні війни. З огляду на це, важливою є проблема розгляду відносин двох провідних демократичних держав Сполучених Штатів Америки та Великої Британії через їх величезний вплив на міжнародно-політичне становище, як нині, так і у 1930-х роках. Чимало дослідників стверджують, що у «переддень» війни поступово формувався «особливий» характер цих відносин [16], водночас, своєрідним «винятком» на цьому фоні були таємні британсько-німецькі переговори навесні – влітку 1939 р. – одна з «білих плям» в історії міжнародних відносин. Розглянемо фактори, які могли посприяти нетривалому зближенню Лондона з Берліном, а також проаналізуємо роль США у цьому процесі.

1) Політика «умиротворення» британського уряду.

Відома позиція прем'єр-міністра Н. Чемберлена, яку він озвучив одного разу італійському послу: «Німеччина – це скажений бик. Справа полягає не в тому, щоб посадити його в клітку, – це неможливо, а в тому, щоб направити його в інший бік» [17, с. 101]. Це означало, що метою уряду Великої Британії було збереження колективної